

INTERACȚIUNEA DINTRE TRIFTONGI ȘI HIATURI ÎN ROSTIREA SPONTANĂ

Gabriela FRUNZĂ

Institutul de Filologie al AȘM

Cet article traite de l'interaction des triptongues et hiatus dans le langage parlé. Les structures qui contiennent des triptongues et des hiatus se modifient. Les triptongues et les hiatus de la langue roumaine littéraire contemporaine subissent les transformations suivantes:

- la perte de la quantité (la disparition des éléments constitutifs);
- la perte de la qualité (le passage d'une catégorie phonétique à l'autre, par exemple la diptongaison).

Ces déviations des normes littéraires mènent par conséquent à la démelodiation de la langue roumaine.

Chaque structure est analysée du point de vue de l'articulation, de l'acoustique et de la perception.

Triptongul este structura formată din două semivocale și o vocală rostite într-o singură silabă.

Literatura de specialitate reflectă existența a paisprezece triptongi în limba română. Conform clasificării realizate de către foneticianul George Gogin [1], doisprezece triptongi sunt echilibrați, formați din semivocale și vocală [iai], [eai], [iai], [eai], [iau], [eau], [iui], [iou], [iii], [iei], [uai], [oai] și doi ascendenți, alcătuiți din două semivocale consecutive și o vocală [ioa], [eoa].

Hiatul reprezintă un lanț de vocale (de la două până la șase), repartizate în silabe diferite. În limba română, ca și-n alte limbi neoromanice (italiana, franceza, portugheza și spaniola), hiatul este moștenit din latina populară [2].

În sistemul limbii, afirmă prof. G.Gogin [3], vocalele care formează silabe aparte în componența cuvântului morfologic alcătuiesc hiat intern: *bacalaureat*, *auditoriu aeronavă*, *zoologie*, *laur*, *contiguitate* etc. În componența cuvântului fonetic, vocalele învecinate alcătuiesc hiat extern: *și e minunat* – hiat binar; *de e arogant* – hiat ternar; *și e ia* – hiat cvadrinar; *și e ia alteia* – hiat cvintinar etc.

În procesul rostirii spontane, triptongii echilibrați interacționează cu vocalele aflate în hiaturi interne și externe. Pentru a determina consecințele acestei interacțiuni, expunem spre analiză structura [iau aur] (formată din triptongul [iau] și hiatul binar [au] alcătuit din mediolinguala [a] și posterolinguala [u]), depistată în romanul lui Eugen Barbu „Principele”: *Tu crezi că Imbrohorul și Capugi-bașa stau și mă întreabă de unde iau aur și ce fac cu banii?*

Prin intermediul aparatelor electroacustice am obținut probe obiective ale structurii menționate. E vorba de durată, ton, intensitate și formați (energia fonică a vocalelor). Fiecare element fonic constă dintr-un spectru de doi sau trei formați:

[i] – F1 – 60 Hz,	F2 – 1650,	F3 – 2900,	durata – 60 ms,	intensitatea – 80 dB,	tonul – 96 Hz;
[a] – F1 – 950 Hz,	F2 – 1800,	F3 – 2100,	durata – 130 ms,	intensitatea – 60 dB,	tonul – 80 Hz;
[u] – F1 – 150 Hz,	F2 – 1450,	F3 – 2700,	durata – 60 ms,	intensitatea – 60 dB,	tonul – 80 Hz;
[a] – F1 – 150 Hz,	F2 – 2000,	F3 – 3100,	durata – 100 ms,	intensitatea – 110 dB,	tonul – 98 Hz;
[u] – F1 – 150 Hz,	F2 – 1200,	F3 – 2800,	durata – 100 ms,	intensitatea – 90 dB,	tonul – 70 Hz.

Prin urmare, în structura [iau aur] se percep trei vocale [a, a, u] și două semivocale [i, u].

În rostirea spontană se constată o altă situație. Structura menționată își schimbă calitatea: mediolinguala [a] din componența triptongului [iau] se transformă în posterolinguala [u], iar hiatul binar se diftonghează în descendentul [au] : [ieu aur].

Structura [o ie i-ai dat] este alcătuită din hiatul ternar [o ie] și triptongul [iai]. Aparatele electroacustice de înaltă precizie au fixat informații exacte privind trăsăturile acustice ale fiecărei unități fonice din structura examinată:

[o] – F1 – 160 Hz,	F2 – 1600,	F3 – 2100,	durata – 120 ms,	intensitatea – 60 dB,	tonul – 80 Hz;
[i] – F1 – 200 Hz,	F2 – 1900,	F3 – 2700,	durata – 100 ms,	intensitatea – 100 dB,	tonul – 90 Hz;
[e] – F1 – 200 Hz,	F2 – 2100,	F3 – 3050,	durata – 110 ms,	intensitatea – 110 dB,	tonul – 101 Hz;
[i] – F1 – 60 Hz,	F2 – 1800,	F3 – 2000,	durata – 90 ms,	intensitatea – 90 dB,	tonul – 90 Hz;
[a] – F1 – 80 Hz,	F2 – 1600,	F3 – 2600,	durata – 140 ms,	intensitatea – 80 dB,	tonul – 80 Hz;
[i] – F1 – 70 Hz,	F2 – 1800,	F3 – 2000,	durata – 90 ms,	intensitatea – 90 dB,	tonul – 90 Hz.

Aceste șase elemente fonice percepute sunt: vocalele [a], [i], [e], [a] și semivocalele [i], [i]. Am depistat structura analizată în povestirea lui M.Sadoveanu „Nicoară Potcoavă”: *Din toate darurile de la Crâm doar o ie i-ai adus femeii tale, Azarie?*

În rostirea spontană, structura dată se denaturează. Anterolinguala hiatului ternar [e] se închide în [i] și mediolinguala triftongului [iai], [a], de asemenea, se închide în anterolinguala [e]: *o ii iei*.

Vom analiza în continuare calitatea elementelor componente ale structurii [și o ie iei] realizată din hiat cvadrinar și triftong. Caracterizarea acustică a elementelor structurii e următoarea:

[i] – F1 – 120 Hz,	F2 – 2100,	F3 – 3100,	durata – 110 ms,	intensitatea – 110 dB,	tonul – 111 Hz;
[o] – F1 – 110 Hz,	F2 – 2200,	F3 – 3000,	durata – 100 ms,	intensitatea – 100 dB,	tonul – 90 Hz;
[i] – F1 – 200 Hz,	F2 – 2100,	F3 – 3100,	durata – 150 ms,	intensitatea – 110 dB,	tonul – 87 Hz;
[e] – F1 – 180 Hz,	F2 – 2100,	F3 – 3100,	durata – 96 ms,	intensitatea – 110 dB,	tonul – 111 Hz;
[i] – F1 – 90 Hz,	F2 – 2200,	F3 – 3100,	durata – 70 ms,	intensitatea – 60 dB,	tonul – 60 Hz;
[e] – F1 – 180 Hz,	F2 – 2100,	F3 – 1800,	durata – 80 ms,	intensitatea – 60 dB,	tonul – 80 Hz;
[i] – F1 – 80 Hz,	F2 – 1000,	F3 – 1500,	durata – 60 ms,	intensitatea – 60 dB,	tonul – 60 Hz.

Deci, în limba română literară, structura constă din cinci vocale [i, o, i, e, e] și două semivocale [i, i]. Am atestat structura într-o frază extrasă din romanul lui L.Rebreanu „Ion”: ... și oie iei, fără a lua în seamă clevețirile fratelui meu.

În rostirea spontană, se denaturează calitatea sunetelor structurii examinate. Primul element al hiatului cvadrinar, anterolinguala [i] cade, în timp ce vocala anterolinguală [e] se închide în [i]. Prin urmare, hiatul cvadrinar devine hiat ternar. Triftongul [iei] nu-și modifică articulația: [ș-o ii iei].

Structura [nu o iei ionizată] este una mai specială. Aici triftongul e intercalat de hiaturi binare. Componentele structurii sunt hiatul binar [uo] realizat din posterolinguale, triftongul [iei] și hiatul binar [io], format din anterolinguala [i] și posterolinguala [o].

Din punct de vedere acustic, structura se prezintă astfel:

[u] – F1 – 110 Hz,	F2 – 950,	F3 – 1650,	durata – 100 ms,	intensitatea – 70 dB,	tonul – 80 Hz;
[o] – F1 – 110 Hz,	F2 – 1100,	F3 – 1600,	durata – 95 ms,	intensitatea – 70 dB,	tonul – 70 Hz;
[i] – F1 – 70 Hz,	F2 – 1300,	F3 – 2110,	durata – 40 ms,	intensitatea – 40 dB,	tonul – 70 Hz;
[e] – F1 – 180 Hz,	F2 – 2100,	F3 – 3100,	durata – 96 ms,	intensitatea – 140 dB,	tonul – 111 Hz;
[i] – F1 – 60 Hz,	F2 – 1300,	F3 – 2100,	durata – 40 ms,	intensitatea – 40 dB,	tonul – 70 Hz;
[i] – F1 – 200 Hz,	F2 – 2300,	F3 – 3300,	durata – 100 ms,	intensitatea – 70 dB,	tonul – 110 Hz;
[o] – F1 – 110 Hz,	F2 – 1100,	F3 – 1600,	durata – 95 ms,	intensitatea – 70 dB,	tonul – 70 Hz.

Din punct de vedere perceptiv, s-au sesizat șapte elemente fonice: cinci vocale și două semivocale. În sprijinul acestei afirmații, am extras un exemplu elocvent din romanul „Principele”:

– Nu o iei, Ioan? – întrebare monarhul, mișcându-și mătâniile de la Athos, ce păreau oase vii.

În limba vorbită, structura nominalizată **structură** se denaturează. Primul hiat binar își pierde statutul prin căderea posterolingualei [u]. Al doilea hiat se diftonghează în ascendentul [io] și triftongul [iei] se menține: [n-o iei ionizată].

În urma examinării interacțiunii dintre triftongi și hiaturi, am constatat denaturarea formei fonetice a cuvântului, reducerea cantității și a calității unităților fonice care alcătuiesc logoforma.

Structurile pierd din *cantitate* (prin dispariția unor elemente constitutive) și din *calitate* (prin trecerea vocalelor de la o categorie la alta sau prin diftongare). În exemplele citate, se modifică timbrul vocalelor și se reduce numărul de silabe, în detrimentul aspectului normat al limbii române. Aceste fenomene fonetice negative falsifică substanțial pronunția. Prin denaturarea vocalelor din cadrul structurilor, în limba spontană are loc un proces activ de demelodizare a limbii literare. În consecința acestui proces, se pierde muzicalitatea cuvântului, a propoziției și a frazei.

Referințe:

- Gogin G. Triftongii în limba moldovenească contemporană. - Chișinău: Lumina, 1978, p.36.
- Rosetti Al. Istoria limbii române. - București: Editura științifică și enciclopedică, 1986, p.89.
- Gogin G. Problema „devocalizării” hiatului în limba română. - Chișinău: Tipografia U.P.S. „Ion Creangă”, 2004, p.23.

Surse:

- Barbu E. Principele. - București: Minerva, 1977, p.268.
- Rebreanu L. Ion. - Chișinău: Lumina, 1991, p.314.
- Sadoveanu M. Nicoară Potcoavă. - București: Minerva, 1981, p.516.

Prezentat la 13.01.2009